Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1944-05-07, iš Štuthofo – į Vilnių

Lager, d. 7 Mai 1944

Balys Sruoga
Lager Stutthof b/Danzig
Block XI

Lager, d. 7 Mai 1944

Vandukai, svajonėle mylima! Heute kam von Dir kein Brief. Am vorigen Sonntag war auch keiner! Dein letzter Brief war v. 14-IV (aus Bugiai), in dem schriebst Du, dass Daliukas krank ist. Von dem Tage habe ich von Dir keine Nachricht. Was ist mit Dalia? Ist sie genesen? Wo ist sie? Von den Paketen (sie sind gekommen, in Ordnung, Nr 29 u. 30) urteile ich, dass Du schon in Vilnius bist. Die Paketen kommen, die Briefe – nicht. Ich weiss, dass Du mehrere Briefe in dieser Zeit geschrieben hast. Na, ja, – ich bin ein Häftling, – was für Ansprüche kann ich haben! Mein Seelen Zustand u. meine Gefühle, mit welchen werde ich die künftige Woche leben, sind selbstverständlich, – Du weisst, wie es geht bei mir! Der Tabak v. d. Chormeister war für mich sehr angenehme Überraschung, – bedanke ihn herzlich. Auch die Hilfe von Wissenschaftskollegen hat mich sehr erfreut. Die materielle Hilfe ist sehr wichtig, doch nicht weniger wichtig ist die moralische Unterstützung. Ich fühle mich nicht so einsam, nicht so verlassen… Ich sehe Dich, Vanduk, ich weiss alle Deine Sorgen, und ich kann Dir nichts helfen, – diese Bewusstsein meiner Kraftlosigkeit empfinde ich so schmerzlich, dass ich wahnsinnig trostlos werde. Sogar die Gerechtigkeit der Geschichte, an die glaube ich immer fester, bringt mir nicht viel Trost. Es ist heute schon 7 Mai 1944, – ich sitze noch immer in dem Lager eingesperrt. Vergeht noch ein Frühling! Ja, es scheint mir, nach allen geschichtlichen Umständen, sollte ich entlassen sein binnen 2 nächsten Wochen. Wenn im Mai wede ich nicht entlassen, dann wird am besten alle Hoffnungen aufzugeben, mindestens – bis zum Kriegsende. In dem Fall Du mit Dalia solltest ihres Leben so organisieren, dass ohne mich auskommen könntest. In dem Fall werde ich für längere Zeit aus dem Leben ausgeschaltet sein. Es ist besser für traurige Sache vorbereitet zu sein, als mit verführten Hoffnungen ständig die Nerven zu vergiften. Man braucht Opfern, man hat mich ausgewählt, – dagegen ist nichts zu machen! Mein Pech, dass kann ich noch nicht geistig arbeiten, – mein Trauer in den Kunstwerk ausgiessen. Ich weiss, was machen meine Kollegen Dichtern in der lebendiger Welt, – und ich schon 14 Monate befinde mich jenseits des Lebens! Über Daliukas habe ich Dir im vorigen Briefe geschrieben. Jetzt wiederhole: zurzeit es wäre am besten für Sie keine besondere Spezialität auszuwählen, – zurzeit sie sollte begnügen mit der Musikschule, fremden Sprachen u. allgemeine Bildung. Darüber denke ich sehr oft, – sehr oft sehe ich Euch in dem Traum. Manchmal scheint es mir, dass habe ich Euch vor eine halbe Stunde gesehen, ich fühle noch den Klang Euren Stimmen, noch die Strahlen Euren Augen… Suche ich Euch, horche, wo sind Eure Stimmen verklangen… Es ist still in der Tiefe der Nacht… Es ist hörsam nur das Brausen des weiten Meeres. Horche ich stundenlang an diesen ermutigenden Liedern über die lebendige Welt, über berauschende Freiheit! Doch bedauere ich nicht, dass kein Tropfen von Sklavenblut habe ich in meinem Herzen! Es ist doch merkwürdiges Gefühl – Freiheitsgefühl! Sende mir keine Bonbons (u. Zucker – weniger) – das sollen Sie mit Dalia verbrauchen, – mir ist est nicht nötig. Der Käse war wunderbar! Dein Brot (auch aus Wilna) schmeckt ausgezeichnet! Für mich sorge nicht so viel. Jetzt werde ich schon auskommen. Wenn kannst Du noch Deine Kaffeemischung oder Tee schaffen, – wäre es gut zu haben. Sonst – alles ist sehr gut, was Du schickst. So ist das Leben, Vanduk! Wir beide werden viel Erinnerungen haben. Nach einigen Jahren wird es scheinen, als traurige

Dichtung. Küsse unseren Daliukas, grüsse unseren Bekannten und allen guten stolzen Leute! Wanduk, wie dankbar bin ich Dir! Über meine Gefühle will ich nicht schreiben. Nur – sei mutig, sei kräftig, sei stolz – sei gesegnet! Mano miela-miela Vanduk!

Dein Bal [1r] // [1v] //

Balys Sruoga
Stutthofo stovykla prie Dancigo
XI blokas

Stovykla, 1944 [m.] gegužės 7 d.

Vandukai, svajonėle mylima! Šiandien nuo Tavęs laiškas neatėjo. Ir praeitą sekmadienį nebuvo! Paskutinis Tavo laiškas rašytas IV-14 (iš Būgių), jame rašei, kad Daliukas serga. Nuo tos dienos neturiu nuo Tavęs jokios žinios. Kas Daliai? Ar ji pasveiko? Kur ji? Iš siuntinių (nr. 29 ir 30 atėjo tvarkingi [1]) sprendžiu, kad Tu jau Vilniuje. Siuntiniai ateina, laiškai – ne. Žinau, kad per tą laiką parašei keletą laiškų. Na, taip, – esu kalinys, – kokių pretenzijų aš galiu turėti! Mano dvasios būsena ir jausmai, kuriais gyvensiu ateinančią savaitę, savaime suprantami, – Tu žinai, kaip aš jaučiuosi! Chormeisterio [2] tabakas man buvo labai maloni staigmena, – nuoširdžiai jam padėkok. Mane labai pradžiugino ir kolegų mokslininkų pagalba. Materialinė pagalba labai svarbi, bet ne mažiau svarbi ir moralinė parama. Jaučiuosi ne toks vienišas, ne toks apleistas… Matau Tave, Vanduk, žinau visus Tavo rūpesčius, o negaliu Tau padėti, – taip skausmingai išgyvenu savo bejėgiškumą, kad darausi beprotiškai nepaguodžiamas. Net istorijos teisingumas, kuriuo vis tvirčiau tikiu, suteikia man nedaug paguodos. Šiandien jau 1944 gegužės 7, – aš vis dar uždarytas lageryje. Praeina dar vienas pavasaris! Juk, man atrodo, pagal visas istorines aplinkybes turėčiau būti paleistas per kitas 2 savaites. Jei gegužės mėnesį manęs nepaleis, tuomet geriausia bus išsižadėti visų vilčių – bent ligi karo pabaigos. Tokiu atveju Tu su Dalia turėtumėt susitvarkyti savo gyvenimą taip, kad galėtumėt apsieiti be manęs. Tada aš ilgesnį laiką būsiu atskirtas nuo gyvenimo. Geriau būti pasiruošus liūdniems dalykams, negu nuolatos nuodyti nervus apgaulingomis viltimis. Reikalingos aukos, pasirinko mane, – nieko nepadarysi! Blogai, kad aš dar negaliu dirbti protinio darbo, išlieti savo širdgėlos meno kūrinyje. Žinau, ką veikia mano kolegos poetai gyvajame pasaulyje, – o aš jau 14 mėnesių esu anapus gyvenimo! Apie Daliuką rašiau Tau praeitame laiške. Dabar kartoju: šiuo metu Jai būtų geriausia nesirinkti jokios konkrečios specialybės, – kol kas ji turėtų pasitenkinti muzikos mokykla, užsienio kalbomis ir bendru išsilavinimu. Labai dažnai apie tai galvoju, – labai dažnai sapnuoju Jus. Kartais atrodo, kad mačiau Jus prieš kokį pusvalandį, dar girdžiu Jūsų balsų skambėjimą, dar matau Jūsų akių spindesį… Ieškau Jūsų, klausau, kur Jūsų balsai nuaidėjo… Tylu nakties glūdumoje… Girdėti tik tolimas jūros ošimas. Valandų valandas klausausi tų drąsinančių dainų apie gyvąjį pasaulį, apie svaigią laisvę! Tačiau nesigailiu, kad savo širdyje neturiu nė lašelio vergo kraujo! Vis dėlto tai nuostabus jausmas – laisvės jausmas! Nesiųsk man saldainių (o cukraus – mažiau) – juos suvartokite judvi su Dalia, man jų nereikia. Sūris buvo nuostabus! Tavo duona (taip pat iš Vilniaus) nepaprastai gardi! Manim tiek daug nesirūpink. Dabar aš jau išsiversiu. Jeigu gali parūpinti savo kavos mišinio ar arbatos, – būtų gerai. Šiaip – viskas, ką Tu siunti, labai gerai. Toks gyvenimas, Vanduk! Mes abu turėsim, ką prisiminti. Po kelerių metų visa tai atrodys kaip liūdna pasaka. Pabučiuok mūsų Daliuką, pasveikink mūsų pažįstamus ir visus gerus išdidžius žmones! Vanduk, koks aš Tau dėkingas! Apie savo jausmus aš nerašysiu. Tik – būk drąsi, būk stipri, būk išdidi – būk palaiminta! Mano miela-miela Vanduk!

Tavo Bal [1r] // [1v] //

KOMENTARAI

[1] 1944 m. balandžio 9–10 d., per Velykas, Vanda Sruogienė iš Viekšnių išsiuntė Baliui Sruogai 6 klg. ir 800 gr. siuntinį nr. 28 („Duonos 1 1/2 kl[g]., kumpio 1/2 klg., karališko pyragaičio, saldainių iš Bertašiaus, tirpytų lašinukų su svogūnais 500 gr., cukraus 250 gr., daug svogūnų, dešros, tabokos“) (Vanda Sruogienė, „Sąrašas siuntinių, siųstų į Stutthofą“, žr. rinkinys „Koncentracijos stovykla Stutthof (1939–1945)“, in: *BLKMČ BS*); 1944 m. balandžio 16 d., Atvelykiu, Vanda Sruogienė iš Viekšnių išsiuntė Baliui Sruogai 4 [klg.] siuntinį nr. 29 („Duonos 1 1/2 kl[g]., saldainių, pyragaičių su aguonom, lašinių nuo kumpio 500 gr., sviesto 450 gr.“) (Idem, in: *Ibid*.); Vanda Sruogienė išsiuntė Baliui Sruogai 2 [klg.] ir 300 [gr.] siuntinį nr. 30 („Sviesto 450 [gr.], lašinių 250 gr., polendicos 400 gr., kavos, saldainių, česnako, tabokos iš Ilčiuko, papirosų 3 dėž., 2 bloknotai, sūris“) (Idem, in: *Ibid*.); Vanda Sruogienė išsiuntė iš Kauno Baliui Sruogai 1 [klg.] ir 880 [gr.] siuntinį nr. 31 („Windjacke, kravatas, 150 gr. kmyninės saldžios“) (Idem, in: *Ibid*.). Siuntiniai buvo gauti.

[2] Antanas Ilčiukas (1902–1990), vargonininkas, choro dirigentas, kompozitorius, pedagogas. 1940–1943 m. vadovavo Vilniaus universiteto studentų mišriajam chorui. Nuo 1944 m. Filharmonijos mišriojo choro meno vadovas ir vyriausiasis dirigentas.